

Promemorians huvudsakliga innehåll

I radio- och TV-företagens arkiv finns mycket material bevarat som kan vara intressant att återanvända, exempelvis genom att sända ut det på nytt eller genom att tillhandahålla det över Internet. Det kan dock vara svårt att identifiera samtliga rättighetshavare och skaffa nödvändiga tillstånd för den nya användningen. En stor del av materialet är gammalt och ofta är många olika slags rättighetshavare involverade, exempelvis upphovsmän, skådespelare, musiker m.fl. Rättigheterna kan också ha gått i arv till ett flertal arvingar.

För att förenkla möjligheterna till rättighetsklarering för återanvändning av material i radio- och TV-företagens arkiv föreslås i promemorian att det i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen) förs in en avtalslicensbestämmelse för sådan användning. Bestämmelsen ger möjlighet att ingå ett kollektivt avtal om användning av ett verk mellan å ena sidan en organisation som företräder ett flertal svenska rättighetshavare på området och å andra sidan ett radio- eller TV-företag. Avtalet binder även rättighetshavare utanför den avtalslutande organisationen och ger därmed rätt att använda även verk av sådana upphovsmän. Bestämmelsen gör det alltså lättare att få tillstånd ett avtal om återutnyttjande i sådana fall när det är svårt att hitta alla rättighetshavare.

Avtalslicensbestämmelser finns redan på ett antal andra områden. Bestämmelserna är samlade i 3 a kap. i upphovsrättslagen. I promemorian föreslås att den nya avtalslicensbestämmelsen tas in i en ny paragraf i detta kapitel, 49 g §. Den

föreslagna avtalslicensbestämmelsen innebär att ett radio- eller televisionsföretag får, om avtalslicens gäller enligt 42 a §, överföra offentliggjorda verk till allmänheten, om de ingår i företagets egna produktioner och finns i företagets egna arkiv. En ytterligare förutsättning är att det rör sig om offentliggjorda verk som ursprungligen har sänts ut före den 1 juli 2005. Det föreslås också att företaget ska få framställa de exemplar som är nödvändiga för överföringen. Möjligheten att förfoga över verket enligt bestämmelsen gäller endast om upphovsmannen till verket inte har meddelat förbud mot användningen och det inte heller av andra skäl finns särskild anledning att anta att han eller hon motsätter sig förfogandena.

Bestämmelsen föreslås bli tillämplig också på de rättigheter som tillkommer utövande konstnärer, framställare av ljud- och bildupptagningar, producenter av sammanställningar (databaser) och fotografer. Det föreslås också att lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrättstvister görs tillämplig vid tvister om ingåendet av ett sådant avtal som utgör en förutsättning för att avtalslicensen ska kunna tillämpas.

De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 januari 2009.

Innehåll

Promemorians huvudsakliga innehåll	3
1 Författningsförslag	9
1.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.....	9
1.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrättstvister	16
2 Ärendet	19
3 Gällande rätt	21
3.1 Grundläggande drag i upphovsrättslagen	21
3.2 Internationella konventioner och EG-regler.....	23
3.3 Särskilda regler om utsändning i radio och TV	25
4 Lagstiftning om återanvändning av material som finns i radio- och TV-företagens arkiv i vissa nordiska länder	27
4.1 Inledning.....	27
4.2 Danmark	27

4.3	Finland	29
4.4	Norge	29
5	Avtalslicens för återanvändning av verk som finns i radio- och televisionsföretagens arkiv.....	31
5.1	Nuvarande ordning	31
5.2	Införandet av en ny avtalslicensbestämmelse	32
5.3	Vilka radio- och televisionsföretag bör få rätt att utnyttja avtalslicensbestämmelsen?	36
5.4	Vilka förfoganden bör avtalslicensbestämmelsen omfatta?	38
5.5	Vilket material bör avtalslicensbestämmelsen avse?	41
5.6	Förbud mot användning och övriga villkor för tillämpning av avtalslicensbestämmelsen.....	46
5.7	Avtalslicensbestämmelsens tillämpning på till upphovsrätten närstående rättigheter	49
5.8	Tillämplighet av medlingslagen	50
6	Ikraftträdande m.m.....	53
7	Ekonomiska och andra konsekvenser	55
8	Författningskommentar	57
8.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.....	57
8.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrättstvister	65

Bilaga.....67

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

dels att 42 a, 45, 46, 49 och 49 a §§ ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas en ny paragraf, 42 g §, samt närmast före 42 g § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

42 a §¹

En avtalslicens som avses i 42 b–42 f §§ gäller för utnyttjande av verk på visst sätt, när ett avtal har ingåtts om utnyttjande av verk på sådant sätt med en organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området. Avtalslicensen ger användaren rätt att utnyttja verk av det slag som avses med

En avtalslicens som avses i 42 b–42 g §§ gäller för utnyttjande av verk på visst sätt, när ett avtal har ingåtts om utnyttjande av verk på sådant sätt med en organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området. Avtalslicensen ger användaren rätt att utnyttja verk av det slag som avses med

¹ Paragrafen fick sin nuvarande beteckning genom 2005:359.

avtalet trots att verkens upphovsmän inte företräds av organisationen.

För att ett verk *skall* få utnyttjas med stöd av 42 c § krävs att avtalet med organisationen har ingåtts av någon som bedriver undervisningsverksamhet i organiserade former.

När ett verk utnyttjas med stöd av 42 e § har upphovsmannen rätt till ersättning.

När ett verk utnyttjas med stöd av 42 b–42 d eller 42 f § tillämpas följande. De villkor i fråga om rätten att utnyttja verket som följer av avtalet gäller. Upphovsmannen *skall* i fråga om ersättning som lämnas enligt avtalet och förmåner från organisationen vilka väsentligen bekostas genom ersättningen vara likställd med de upphovsmän som organisationen företräder. Upphovsmannen har dock oavsett detta alltid rätt till ersättning som hänför sig till utnyttjandet, om han begär det inom tre år efter det år då verket utnyttjades. Krav på ersättning får riktas endast mot organisationen.

Gentemot den som använder ett verk med stöd av 42 f § får krav på ersättning

avtalet trots att verkens upphovsmän inte företräds av organisationen.

För att ett verk *ska* få utnyttjas med stöd av 42 c § krävs att avtalet med organisationen har ingåtts av någon som bedriver undervisningsverksamhet i organiserade former.

När ett verk utnyttjas med stöd av 42 b–42 d eller 42 f–42 g §§ tillämpas följande. De villkor i fråga om rätten att utnyttja verket som följer av avtalet gäller. Upphovsmannen *ska* i fråga om ersättning som lämnas enligt avtalet och förmåner från organisationen vilka väsentligen bekostas genom ersättningen vara likställd med de upphovsmän som organisationen företräder. Upphovsmannen har dock oavsett detta alltid rätt till ersättning som hänför sig till utnyttjandet, om han begär det inom tre år efter det år då verket utnyttjades. Krav på ersättning får riktas endast mot organisationen.

Gentemot den som använder ett verk med stöd av 42 f § får krav på ersättning

göras gällande endast av de avtalsslutande organisationerna. Kraven *skall* framställas samtidigt.

göras gällande endast av de avtalsslutande organisationerna. Kraven *ska* framställas samtidigt.

Överföring av verk som finns i radio- och televisionsföretagens arkiv

42 g §

Ett radio- eller televisionsföretag får, om avtalslicens gäller enligt 42 a §, överföra offentliggjorda verk till allmänheten, om de ingår i företagets egna produktioner och finns i företagets egna arkiv. Företaget får också framställa sådana exemplar av verken som är nödvändiga för överföringen. Rätten att överföra och framställa exemplar gäller endast för verk som ingår i produktioner som har sänts ut före den 1 juli 2005.

Första stycket gäller inte om upphovsmannen hos någon av de avtalsslutande parterna har meddelat förbud mot överföringen eller exemplarframställningen eller det av andra skäl finns särskild anledning att anta att han eller hon motsätter sig förfogandena.

45 §²

En utövande konstnär har, med de inskränkningar som föreskrivs i denna lag, en uteslutande rätt att förfoga över sitt framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk eller ett uttryck av folklöre genom att

1. ta upp framförandet på en grammofonskiva, en film eller en annan anordning, genom vilken det kan återges,
2. framställa exemplar av en upptagning av framförandet, och
3. göra framförandet eller en upptagning av det tillgängligt för allmänheten.

De rättigheter som avses i första stycket 2 och 3 gäller intill utgången av femtionde året efter det år då framförandet gjordes eller, om upptagningen har getts ut eller offentliggjorts inom femtio år från framförandet, efter det år då upptagningen först gavs ut eller offentliggjordes.

<p>Bestämmelserna i 2 § andra – fjärde styckena, 3, 6–9, 11–12, 16, 17, 21, 22, 25–26 b, 26 e, 26 k–26 m och 27–29 §§, 39 § första meningen samt 41, 42, 42 a, 42 c, 42 d och 42 f §§ <i>skall</i> tillämpas i fråga om framföranden som avses i denna paragraf.</p>	<p>Bestämmelserna i 2 § andra – fjärde styckena, 3, 6–9, 11–12, 16, 17, 21, 22, 25–26 b, 26 e, 26 k–26 m och 27–29 §§, 39 § första meningen samt 41, 42, 42 a, 42 c, 42 d, 42 f och 42 g §§ <i>ska</i> tillämpas i fråga om framföranden som avses i denna paragraf.</p>
--	--

När ett exemplar av en upptagning enligt denna paragraf med den utövande konstnärens samtycke har överlåtits inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet får exemplaret spridas vidare.

Fjärde stycket ger inte rätt att tillhandahålla allmänheten

1. exemplar av en upptagning genom uthyrning eller andra jämförliga rättshandlingar, eller
2. exemplar av en film eller annan anordning på vilken rörliga bilder tagits upp genom utlåning.

² Senaste lydelse 2005:359.

46 §³

En framställare av upptagningar av ljud eller rörliga bilder har, med de inskränkningar som föreskrivs i denna lag, en uteslutande rätt att förfoga över sin upptagning genom att

1. framställa exemplar av upptagningen, och
2. göra upptagningen tillgänglig för allmänheten.

De rättigheter som avses i första stycket gäller till dess femtio år har förflutit efter det år då upptagningen gjordes. Om en ljudupptagning ges ut inom denna tid, gäller rättigheterna i stället till utgången av det femtionde året efter det år då ljudupptagningen första gången gavs ut. Om ljudupptagningen inte ges ut under nämnda tid men offentliggörs under samma tid, gäller rättigheterna i stället till utgången av det femtionde året efter det år då ljudupptagningen först offentliggjordes. Om en upptagning av rörliga bilder har getts ut eller offentliggjorts inom femtio år från upptagningen, gäller rättigheterna enligt första stycket till dess femtio år har förflutit efter det år då upptagningen av rörliga bilder först gavs ut eller offentliggjordes.

Bestämmelserna i 2 § andra – fjärde styckena, 6–9 §§, 11 § andra stycket, 11 a, 12, 16, 17, 21, 22, 25–26 b, 26 e, 26 k–26 m, 42 a, 42 c och 42 d §§ *skall* tillämpas i fråga om upptagningar som avses i denna paragraf. Dessutom *skall* 42 f § tillämpas i fråga om andra upptagningar än sådana som avses i 47 §.

Bestämmelserna i 2 § andra – fjärde styckena, 6–9 §§, 11 § andra stycket, 11 a, 12, 16, 17, 21, 22, 25–26 b, 26 e, 26 k–26 m, 42 a, 42 c, 42 d *och* 42 g §§ *ska* tillämpas i fråga om upptagningar som avses i denna paragraf. Dessutom *ska* 42 f § tillämpas i fråga om andra upptagningar än sådana som avses i 47 §.

När ett exemplar av en upptagning enligt denna paragraf med framställarens samtycke har överlåtits inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet får exemplaret spridas vidare.

Fjärde stycket ger inte rätt att tillhandahålla allmänheten

³ Senaste lydelse 2005:359.

1. exemplar av en upptagning genom uthyrning eller andra jämförliga rättshandlingar, eller
2. exemplar av en film eller annan anordning på vilken rörliga bilder tagits upp genom utlåning.

49 §⁴

Den som har framställt en katalog, en tabell eller ett annat dylikt arbete i vilket ett stort antal uppgifter har sammanställts eller vilket är resultatet av en väsentlig investering har uteslutande rätt att framställa exemplar av arbetet och göra det tillgängligt för allmänheten.

Rätten enligt första stycket gäller till dess femton år har förflutit efter det år då arbetet framställdes, Om arbetet har gjorts tillgängligt för allmänheten inom femton år från framställningen, gäller dock rätten till dess femton år har förflutit efter det år då arbetet först gjordes tillgängligt för allmänheten.

Bestämmelserna i 2 § andra – fjärde styckena, 6–9 §§, 11 § andra stycket, 12 § första, andra och fjärde styckena, 14, 16–22, 25, 26–26 b och 26 e §§, 26 g § femte och sjätte styckena samt i 42 a–42 f §§ *skall* tillämpas på arbeten som avses i denna paragraf. Är ett sådant arbete eller en del av det föremål för upphovsrätt, får denna rätt också göras gällande.

Bestämmelserna i 2 § andra – fjärde styckena, 6–9 §§, 11 § andra stycket, 12 § första, andra och fjärde styckena, 14, 16–22, 25, 26–26 b och 26 e §§, 26 g § femte och sjätte styckena samt i 42 a–42 g §§ *ska* tillämpas på arbeten som avses i denna paragraf. Är ett sådant arbete eller en del av det föremål för upphovsrätt får denna rätt också göras gällande.

Avtalsvillkor som utvidgar framställarens rätt enligt första stycket till ett offentliggjort arbete är ogiltiga.

⁴ Senaste lydelse 2005:359.

49 a §⁵

Den som har framställt en fotografisk bild har uteslutande rätt att framställa exemplar av bilden och göra den tillgänglig för allmänheten. Rätten gäller oavsett om bilden används i ursprungligt eller ändrat skick och oavsett vilken teknik som utnyttjas.

Med fotografisk bild avses även bild som har framställts genom ett förfarande som är jämförligt med fotografi.

Rätten enligt första stycket gäller till dess femtio år har förflutit efter det år då bilden framställdes.

Bestämmelserna i 2 § andra – fjärde styckena, 3, 7–9, 11 och 11 a §§, 12 § första och fjärde styckena, 16–20 a och 23 §§, 24 § första stycket, 25–26 b, 26 e, 26 j–28, 31–38, 41, 42, 42 a–42 f och 50–52 §§ *skall* tillämpas på bilder som avses i denna paragraf. Är en sådan bild föremål för upphovsrätt, får denna rätt också göras gällande.

Bestämmelserna i 2 § andra – fjärde styckena, 3, 7–9, 11 och 11 a §§, 12 § första och fjärde styckena, 16–20 a och 23 §§, 24 § första stycket, 25–26 b, 26 e, 26 j–28, 31–38, 41, 42, 42 a–42 g och 50–52 §§ *ska* tillämpas på bilder som avses i denna paragraf. Är en sådan bild föremål för upphovsrätt, får denna rätt också göras gällande.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2009.

⁵ Senaste lydelse 2005:757.

1.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrättstvister

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrättstvister ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Denna lag tillämpas när det uppkommer en tvist om ingåendet av ett avtal som utgör en förutsättning för en avtalslicens enligt 42 b–d §§ eller, såvitt gäller vidareändring genom kabel, 42 f § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Lagen tillämpas även vid motsvarande tvister som kan uppkomma dels till följd av hänvisningarna till 42 b–d och 42 f §§ i 45, 46, 49 och 49 a §§ lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, dels när avtal om exemplarframställning *skall* ingås med svenska radio- eller televisionsföretag eller avtal om vidareändring genom kabel *skall* ingås med radio- eller televisionsföretag som verkställer utsändningar inom Europeiska

Föreslagen lydelse

1 §⁶

Denna lag tillämpas när det uppkommer en tvist om ingåendet av ett avtal som utgör en förutsättning för en avtalslicens enligt 42 b–42 d eller 42 g §§ eller, såvitt gäller vidareändring genom kabel, 42 f § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Lagen tillämpas även vid motsvarande tvister som kan uppkomma dels till följd av hänvisningarna till 42 b–d , 42 f och 42 g §§ i 45, 46, 49 och 49 a §§ lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, dels när avtal om exemplarframställning *ska* ingås med svenska radio- eller televisionsföretag eller avtal om vidareändring genom kabel *ska* ingås med radio- eller televisionsföretag som verkställer utsändningar

⁶ Senaste lydelse 2005:361.

ekonomiska samarbetsom- inom Europeiska ekonomiska
rådet. samarbetsom- rådet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2009.

2 Ärendet

Frågan om möjligheterna att återanvända det material som finns i radio- och TV-företagens arkiv har varit aktuell under lång tid. Såväl Europarådet som Nordiska Rådet och Nordiska Ministerrådet har vid olika tillfällen framfört önskemål om att man ska utarbeta rättsliga lösningar för att göra det enklare att utnyttja materialet i arkiven.

De nordiska public-service-företagen tog gemensamt upp frågan om s.k. döda arkiv i en skrivelse den 13 augusti 2001 till Nordiska Ministerrådet där man uttalade att frågan om utnyttjanden av dessa arkiv fortfarande inte var löst och att lagstiftarens medverkan var nödvändig. Till skrivelsen var fogad en rapport upprättad av Danmarks Radio där problemen beskrevs närmare.

I samband med genomförandet av EG-direktivet 2001/29/EG om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället framförde Sveriges Television, Sveriges Radio och Utbildningsradion önskemål om ett antal avtalslicenser för att möjliggöra vissa tillgängliggöranden för allmänheten av verk och prestationer. En av dessa avtalslicenser avsåg att möjliggöra återanvändning av verk i företagets programarkiv. På grund av den knappa tidsramen för genomförandet av direktivet uttalades i propositionen att dessa frågor skulle övervägas i ett senare skede när direktivet hade genomförts (prop. 2004/05:110 s. 243).

I de danska, finska och norska upphovsrättslagarna infördes däremot i samband med genomförandet av EG-direktivet

särskilda avtalslicensbestämmelser för att möjliggöra återanvändning av verk av programföretagens arkiv.

Frågan aktualiserades återigen av de nämnda svenska radio- och TV-företagen i en skrivelse till Näringsdepartementet den 13 april 2005 (Dnr 2005/3690/ITFOU) med anledning av arbetet på en proposition om insatser på IT-området. I skrivelsen pekade företagen på behovet av en avtalslicensbestämmelse för att förenkla rättighetsklareringen.

Den 20 september 2007 uppvaktade Sveriges Radio och Sveriges Television Justitiedepartementet i frågan (Dnr 2007/7351/L3). Från programföretagen framfördes då åter att frågan var mycket angelägen för programföretagen samt att en avtalslicensbestämmelse borde omfatta såväl återutsändning som överföring till allmänheten på begäran, dvs. på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till verket från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer. Vidare framfördes önskemål om att bestämmelserna skulle omfatta samtliga rättighetshavare som kan vara aktuella i sammanhanget. Även ett antal andra önskemål i fråga om bestämmelsernas utformning framfördes.

Den 23 november 2007 inkom Sveriges Radio och Sveriges Television med en gemensam skrivelse till Justitiedepartementet i vilken synpunkterna i fråga om bestämmelsens utformning utvecklades ytterligare (Dnr 2007/7351/L3). I skrivelsen anförde bolagen bl.a. att bestämmelsen borde omfatta all överföring till allmänheten.

I promemorian diskuteras och lämnas förslag till en ny avtalslicensbestämmelse för återanvändning av verk och prestationer som ingår i radio- och TV-företagens programarkiv.

3 Gällande rätt

3.1 Grundläggande drag i upphovsrättslagen

Bestämmelser om upphovsrätt finns i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, i fortsättningen upphovsrättslagen. Kompletterande bestämmelser finns i två förordningar. Den ena är upphovsrättsförordningen (1993:1212), som innehåller tillämpningsbestämmelser till vissa bestämmelser i lagen. Den andra är internationella upphovsrättsförordningen (1994:193), som innehåller regler om tillämpning av upphovsrättslagens bestämmelser i förhållande till andra länder och områden.

Upphovsrätten är den rätt som författare, kompositörer, konstnärer och andra upphovsmän har till sina litterära och konstnärliga verk. Upphovsrätten omfattar resultatet av varje skapande verksamhet som uppnår en viss grad av originalitet (verkshöjd). Exempel på verk är romaner, noveller, filmer, tidningar och tidskrifter, dikter, musikaliska verk, sceniska verk, målningar och andra konstverk. Också datorprogram är verk i lagens mening.

Den som har skapat ett litterärt eller konstnärligt verk har enligt lagen vissa rättigheter till detta. Dessa rättigheter är dels ekonomiska, dels ideella. De ekonomiska rättigheterna innebär en rätt att förfoga över verket i två hänseenden (2 § upphovsrättslagen). För det första har upphovsmannen en ensamrätt att framställa exemplar av verket. För det andra har upphovsmannen ensamrätten att göra verket tillgängligt för allmänheten. Detta kan ske på fyra olika sätt, nämligen genom

att verket överförs till allmänheten, genom att verket framförs offentligt, genom att exemplar av verket visas offentligt och genom att exemplar av verket bjuds ut till försäljning, uthyrning eller utlåning eller annars sprids till allmänheten. Rättigheterna innebär att ingen annan än upphovsmannen får använda verken utan upphovsmannens samtycke.

Också de ideella rättigheterna omfattar två olika delar. Den ena innebär att upphovsmannen har rätt att i den omfattning och på det sätt som god sed kräver bli angiven när exemplar av hans eller hennes verk framställs eller när verket görs tillgängligt för allmänheten. Den andra innebär att han eller hon har en rätt att sätta sig emot att verket ändras så att hans eller hennes litterära eller konstnärliga anseende eller egenart kränks eller att verket görs tillgängligt för allmänheten i en sådan form eller i ett sådant sammanhang att hans eller hennes litterära eller konstnärliga anseende eller egenart kränks (3 § upphovsrättslagen).

I de ekonomiska ensamrättigheterna finns en rad inskränkningar som är föreskrivna av hänsyn till olika allmänna eller enskilda intressen. Det är exempelvis tillåtet att utan tillstånd från upphovsmannen men under vissa förutsättningar framställa ett eller några få exemplar av offentliggjorda verk för privat bruk, att göra citat, att framställa och sprida exemplar inom vissa arkiv och bibliotek samt att framställa exemplar för personer med funktionshinder. Ett radio- eller TV-företag som har rätt att sända ut ett verk får också göra en s.k. efemär, dvs. tillfällig, upptagning för användning i företagets utsändningar.

Såväl de ekonomiska som de ideella upphovsrättigheterna varar som huvudregel under upphovsmannens livstid och därefter 70 år efter dödsåret.

I upphovsrättslagen finns också bestämmelser om s.k. avtalslicenser. Dessa ingår numera i ett särskilt kapitel, 3 a kap., vilket omfattar 42 a – 42 f §§. Den förstnämnda paragrafen innehåller allmänna bestämmelser om avtalslicenser. Där föreskrivs att en avtalslicens som avses i 42 b – 42 f §§ gäller för utnyttjande av verk på visst sätt när ett avtal har ingåtts om utnyttjande av verk på sådant sätt med en organisation som

företräder ett flertal svenska upphovsmän på området. Avtalslicensen ger användaren rätt att utnyttja verk av det slag som avses med avtalet trots att verkens upphovsmän inte företräds av organisationen. På så sätt underlättas möjligheterna att få till stånd avtal om användning, t.ex. när det är svårt att hitta alla rättighetshavare.

I de följande paragraferna i kapitlet finns sedan bestämmelser om de olika situationer då man med stöd av en avtalslicens kan få rätt att utnyttja verk. Dessa situationer är framställning av exemplar inom myndigheter, företag och organisationer m.fl. (42 b §), framställning av exemplar inom undervisningsverksamhet (42 c §), arkivs och biblioteks möjligheter att överföra verk till allmänheten (42 d §), utsändning i ljudradio och television (42 e §) och slutligen vidaresändning av verk som ingår i en ljudradio- eller televisionsutsändning (42 f §).

I 5 kap. upphovsrättslagen finns regler om vissa upphovsrätten närstående rättigheter. De avser de utövande konstnärernas rättigheter till sina framföranden av verk och uttryck av folklöre, de rättigheter som framställare av upptagningar av ljud eller av rörliga bilder har till sina upptagningar samt radio- och TV-företagens rättigheter att förfoga över sina utsändningar. Till de s.k. närstående rättigheterna hör också det särskilda skyddet för databaser och andra sammanställningar och för fotografier som inte har upphovsrätligt skydd.

Intrång i de rättigheter som upphovsrättslagen ger de olika grupperna av rättighetshavare kan medföra straff, skadestånd och andra typer av sanktioner.

3.2 Internationella konventioner och EG-regler

Reglerna i upphovsrättslagen bygger till stor del på bestämmelser i internationella överenskommelser som Sverige är bundet av. De konventioner som har störst betydelse för innehållet i upphovsrättslagen är Bernkonventionen och Romkonventionen.

Till följd av dessa överenskommelser är upphovsrättslagen också tillämplig i förhållande till utländska verk och prestationer. I samband med att Världshandelsorganisationen (World Trade Organisation, WTO) bildades år 1994 antogs inom organisationen en immaterialrättslig överenskommelse, Avtalet om handelsrelaterade aspekter av immaterialrätter. Avtalet är känt som TRIP:s-avtalet och ratificerades av Sverige och trädde i kraft 1996.

Av intresse för detta ärende är även de två fördrag som tillkom vid en diplomatkonferens i december 1996 inom ramen för Världsorganisationen för den intellektuella äganderätten (WIPO), nämligen WIPO-fördraget om upphovsrätt (WCT) och WIPO-fördraget om framföranden och fonogram (WPPT). Genom dessa fördrag uppdaterades det internationella skyddet för upphovsrätten respektive för utövande konstnärer och fonogramproducenter, framför allt när det gäller utnyttjanden i den digitala miljön. En av nyheterna i dessa fördrag var införandet på internationell nivå av en tydlig ensamrätt för de nämnda kategorierna av rättighetshavare när det gäller tillhandahållande av skyddat material "on-demand", dvs. på begäran av enskilda.

Utöver av de olika internationella konventionerna regleras den svenska upphovsrätten också i hög grad av olika EG-direktiv som har genomförts i svensk rätt. Ett av de viktigaste direktiven är det förut nämnda direktivet 2001/29/EG av den 22 maj 2001 om harmonisering av olika aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället. Detta genomfördes i svensk rätt genom lagändringar i upphovsrättslagen som trädde i kraft den 1 juli 2005 (SFS 2005:359).

EG-direktivet om upphovsrätten i informationssamhället innehåller inte några särskilda regler om tillgången till verk och prestationer i radio- och TV-företagens arkiv. Däremot finns i skäl 18 i direktivet ett generellt uttalande om att direktivet inte påverkar bestämmelser i medlemsstaterna när det gäller förvaltning av rättigheter, t.ex. kollektiva avtalslicenser med utsträckt verkan. Uttalandet innebär bl.a. att en avtalslicens inte

betraktas som en inskränkning i direktivets mening. Med hänvisning till detta konstaterades i samband med genomförandet av upphovsrättsdirektivet att direktivet inte hindrar att nya avtalslicensbestämmelser införs (se prop. 2004/05:110 s. 245). Vidare finns i skäl 26 ytterligare ett uttalande som är av visst intresse. Där sägs att kollektiva licensavtal ska uppmuntras när det gäller sådana tjänster som programföretag tillhandahåller på begäran och som avser radio- och TV-program innehållande musik från kommersiella fonogram.

3.3 Särskilda regler om utsändning i radio och TV

När det särskilt gäller utsändning av verk i radio eller TV föreskrivs i 42 e § första stycket upphovsrättslagen att de ljudradio- och televisionsföretag som regeringen i enskilda fall beslutar får sända ut utgivna litterära och musikaliska verk samt offentliggjorda konstverk om avtalslicens gäller enligt 42 a §. Enligt paragrafens andra stycke gäller bestämmelserna i första stycket inte sceniska verk och inte heller andra verk om upphovsmannen antingen har förbjudit företaget att sända ut verket eller det av andra skäl finns särskild anledning att anta att han motsätter sig sändningen. Bestämmelserna som ursprungligen fanns i 22 § andra stycket upphovsrättslagen tillkom redan i samband med upphovsrättslagens tillkomst 1960. Filmverk omfattas inte av bestämmelserna (se prop. 1993/94:109 s. 33).

Det finns inte någon hänvisning till 42 e § i de paragrafer som reglerar rättigheter som tillkommer utövande konstnärer och framställare av ljud- eller bildupptagningar (se 45 och 46 §§ upphovsrättslagen). Avtalslicensbestämmelsen i 42 e § omfattar alltså inte dessa typer av prestationer. Det innebär att radio- och televisionsföretagen måste ingå särskilda avtal med de utövande konstnärer vars framföranden ingår i sändarföretagens produktioner och med de framställare av ljud- eller bildupptagningar som har rättigheter till någon del av

produktionen. I 47 § finns dock särskilda bestämmelser om användning av ljudupptagningar som bl.a. innebär att ljudupptagningar, oavsett bestämmelserna i 45 och 46 §§, får användas vid en överföring till allmänheten, utom i fall då överföringen sker på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till ljudupptagningarna från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer. Det innebär att de utövande konstnärerna och framställarna har kvar sin ensamrätt när det gäller tillgängliggörande av ljudupptagningar på begäran. Ett radio- eller televisionsföretag som vill tillhandhålla en ljudupptagning över exempelvis Internet på begäran måste alltså skaffa nödvändiga tillstånd till detta från dessa typer av rättighetshavare. Vid sådan användning som omfattas av 47 §, t.ex. en vanlig radiosändning, behövs däremot inte något tillstånd. Framställaren och de utövande konstnärer vars framförande finns på upptagningen har dock rätt till ersättning. Bestämmelserna i 47 § gäller inte ljudfilm. Det innebär att skådespelares rättigheter inte omfattas.

Avtalslicensregeln i 42 e § gäller inte heller i fråga om radio- och TV-företags rättigheter till sina utsändningar enligt 48 §. Däremot finns en hänvisning till 42 e § intagen i 49 § om de rättigheter som tillkommer framställare av kataloger m.m. och i 49 a § om fotografers rättigheter. Dessa rättigheter omfattas alltså av avtalslicensbestämmelsen.

De bestämmelser om avtalslicenser som finns intagna i 42 e § gäller som huvudregel endast för verk som är utgivna i den mening som uttrycket har enligt 8 § andra stycket, dvs. att exemplar av verket med upphovsmannens samtycke har förts i handeln eller eljest blivit spridda till allmänheten. Vidare gäller avtalslicensen endast för utsändning och alltså inte för överföring på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till verket från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer (jfr. 2 § 3 stycket 1 upphovsrättslagen). Det är därmed inte möjligt att använda avtalslicensen som stöd för att tillhandahålla verk över Internet på begäran (s.k. on-demand-tjänster).

4 Lagstiftning om återanvändning av material som finns i radio- och TV-företagens arkiv i vissa nordiska länder

4.1 Inledning

I Sverige finns inte några särskilda upphovsrättsliga regler för återanvändning av det material som finns i radio- och TV-företagens arkiv. Det betyder att företagen inför en återutsändning eller annan återanvändning av produktioner som finns i programföretagens arkiv måste förhandla med samtliga involverade rättighetshavare, om inte en återanvändning täcks av sådana avtal som redan har ingåtts eller, för en specifik situation, av någon annan bestämmelse i upphovsrättslagen. I Danmark, Finland och Norge finns däremot sedan några år tillbaka särskilda avtalslicensbestämmelser som omfattar återutnyttjanden av material i radio- och televisionsföretagens arkiv. Nedan följer en översikt över bestämmelserna i dessa länder.

4.2 Danmark

Bestämmelser om avtalslicens för att möjliggöra utnyttjande av material i radio- och TV-företagens arkiv infördes i Danmark år 2002 i samband med genomförandet av EG-direktivet om upphovsrätten i informationssamhället. Bestämmelserna togs in i

en ny paragraf, § 30 a Ophavsretsloven (Forslag til Lov om ændring af ophavsretsloven, Gennemførelse af infosoc-direktivet, nye avtalslicenser m.v. 2002-03 L 19), se *bilaga*. Bestämmelserna innebär att offentliggjorda verk som ingår i Danmarks Radios eller TV 2:s egna produktioner kan återutsändas och göras tillgängliga på ett sådant sätt att allmänheten kan få tillgång till dem på en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer. Med egna produktioner avses även produktioner som är beställda av radio- eller TV-företagen för att sändas ut i radio eller TV. Det avgörande är att de helt eller delvis har finansierats av radio- eller TV-företaget. Spelfilm och liknande som ingår i biografernas allmänna repertoar omfattas däremot inte av begreppet egna produktioner. (Se 2002-03 L 19 s. 39).

Paragrafen ger också rätt till sådan exemplarframställning som är nödvändig för utnyttjandet.

I paragrafen finns en tidsgräns som innebär att den endast omfattar verk som ingår i produktioner som har sänts ut första gången före den 1 januari 1998. Inom kulturministeriet har dock utarbetats ett förslag som bl.a. innebär att tidsgränsen ska ändras så att avtalslicensbestämmelsen ska gälla produktioner som har sänts ut före den 1 januari 2007. Förslaget skickades under hösten 2007 ut för synpunkter till berörda kretsar (se Høringsutkast den 5 oktober 2007). Kulturministeriet förväntas lämna ett förslag till det danska Folketinget i början av 2008.

Enligt paragrafen kan upphovsmannen meddela förbud mot användningen och då gäller inte bestämmelsen. Den särskilda avtalslicensbestämmelsen är även tillämplig på samtliga närstående rättighetshavares rättigheter till sina prestationer utom radio- och TV-företagens rättigheter till sina utsändningar, dvs. den s.k. signalrätten.

I Danmark har i april 2007 träffats ett avtal med stöd av avtalslicensbestämmelsen.

4.3 Finland

I Finland infördes i samband med genomförandet av EG-direktivet om upphovsrätten i informationssamhället bestämmelser om avtalslicens för utnyttjande av radio- och TV-företagens arkiv genom en ny paragraf, 25 g §, i upphovsrättslagen, se *bilaga*, (RP 28/2004). Paragrafen trädde i kraft den 1 januari 2007. Enligt paragrafen får ett sändarföretag återutsända ett offentliggjort verk som ingår i ett av företaget producerat televisionsprogram som har utsänts före den 1 januari 1985. Detta gäller dock inte om upphovsmannen har förbjudit utsändning av verket. Paragrafen ger inte rätt att överföra verken till allmänheten på begäran. Den är tillämplig även i förhållande till de rättigheter som tillkommer framställare av kataloger och databaser samt fotografer men inte i förhållande till övriga närstående rättighetshavare. Paragrafen omfattar endast verk som ingår i TV-program, eftersom arkiverade radioprogram har ansetts kunna utsändas genom avtalslicensen för ursprunglig utsändning enligt 25 f § (se RP 28/2004 s. 106).

I Finland har, såvitt framkommit, något avtal ännu inte träffats med stöd av bestämmelsen.

4.4 Norge

Också i Norge infördes avtalslicensbestämmelser för utnyttjande av radio- och TV-företagens arkiv genom lagstiftning i samband med genomförandet av EG-direktivet om upphovsrätten i informationssamhället. Detta skedde genom lag den 17 juni 2005, som trädde i kraft den 1 juli 2005 (Ot. prp. nr. 46 2004-2005). Enligt bestämmelserna som finns i 32 § åndsverkloven, se *bilaga*, har Norsk rikskringkastning och andra som har tillstånd till utsändningar rätt, om förutsättningarna för avtalslicens är uppfyllda, att använda ett offentliggjort verk i sina samlingar vid en ny utsändning ("kringkastning") eller vid en överföring till

allmänheten på ett sådant sätt att den enskilde själv kan välja tidpunkt och plats för tillgången till verket.

Paragrafen gäller endast för verk som utsänts före den 1 januari 1997 och som ingår i företagets egna produktioner. Vad som avses med begreppet egna produktioner bör enligt motiven bestämmas i det konkreta fallet. En av sändarföretaget helt eller delvis finansierad produktion är att anse som egen produktion medan inköpta program och liknande inte omfattas av begreppet. (Se Ot. prp. nr. 46 2004-2005 s. 150).

Bestämmelserna gäller inte om upphovsmannen har meddelat ett förbud mot användningen eller om det annars finns särskild anledning att anta att han motsätter sig sådan användning. Bestämmelserna är tillämpliga även på närstående rättighetshavares rätt till sina prestationer.

Enligt uppgift pågår förhandlingar om ett avtal med stöd av avtalslicensbestämmelsen men något sådant har såvitt är känt ännu inte träffats.

5 Avtalslicens för återanvändning av verk som finns i radio- och televisionsföretagens arkiv

5.1 Nuvarande ordning

En avtalslicens innebär att ett avtal om användning av ett verk träffas mellan å ena sidan en representativ organisation av rättighetshavare och å andra sidan en användare av verk. Avtalet binder under vissa förutsättningar även rättighetshavare utanför den avtalsslutande organisationen. Avtalslicensen ger alltså användaren rätt att utnyttja verk av det slag som avses med avtalet trots att verkens upphovsmän inte företräds av organisationen. På så sätt förenklas rättighetsklareringen och möjligheterna att få till stånd ett avtal om användning förbättras.

Bestämmelserna om avtalslicenser finns sedan den 1 juli 2005 samlade i ett särskilt kapitel, 3 a kap., i upphovsrättslagen (42 a – 42 f §§). I 42 a § finns vissa gemensamma bestämmelser om avtalslicenser. I de följande paragraferna i kapitlet finns regler om olika situationer där avtalslicenser kan tillämpas. I 42 b § finns regler om framställning av exemplar inom myndigheter, företag och organisationer m.fl., i 42 c § regler om framställning av exemplar inom undervisningsverksamhet, i 42 d § om arkiv och biblioteks möjligheter att överföra verk till allmänheten m.m., i 42 e § om utsändningar i ljudradio eller television och i 42 f § finns regler om avtalslicens för vidareändning av verk i ljudradio- eller televisionsutskick. På radio- och TV-området

har avtal med stöd av avtalslicensreglerna genomgående träffats med paraplyorganisationen Copyswede som samordnar rättigheterna för en rad olika typer av upphovsmän och närstående rättighetshavare, exempelvis författare, tonsättare, journalister och musiker.

Som redan framgått finns i Sverige inte några särskilda upphovsrättsliga regler för återanvändning av det material som finns i radio- och TV-företagens arkiv. Det betyder att företagen inför en återutsändning eller annan återanvändning av produktioner som finns i programföretagens arkiv måste förhandla med samtliga involverade rättighetshavare, om inte en återanvändning täcks av sådana avtal som redan har ingåtts eller eventuellt, i en specifik situation, omfattas av någon annan bestämmelse i upphovsrättslagen.

5.2 Införandet av en ny avtalslicensbestämmelse

Förslag: En ny avtalslicensbestämmelse införs i upphovsrättslagen, som ger radio- och televsionsföretag rätt att, om avtalslicens gäller, återanvända offentliggjorda verk som finns i företagens programarkiv.

Skälen för förslaget

Bakgrund

De nordiska public-service-företagen gav i augusti 2001 in en skrivelse till Nordiska Ministerrådet med begäran om lagstiftningsåtgärder på området. Till skrivelsen fogades en av Danmarks Radio utarbetad promemoria med titeln ”Døde Arkiver” där problemen i sammanhanget belystes. Programföretagen i Sverige har vidare vid flera tillfällen och i olika sammanhang framfört önskemål om särskilda avtalslicensbestämmelser som förenklar rättighetsklareringen vid återanvändning av produktioner som finns i företagens arkiv.

Företagen har bl.a. framfört att äldre arkivproduktioner inte kan utnyttjas för nya utsändningar, t.ex. i en temakanal, på grund av de svårigheter som föreligger när det gäller rättighetsklarering. På samma sätt finns problem när det gäller utnyttjande av sådana produktioner över Internet. Enligt företagen fanns vid den tidpunkt när produktionerna kom till inte någon möjlighet att förutse de olika typer av nya utnyttjanden som nu är möjliga, t.ex. tillgängliggörande över Internet, och de hade därmed inte möjlighet att säkra de rättigheter som skulle behövas. Nya utnyttjanden i form av exempelvis återutsändning eller interaktiv överföring över Internet förutsätter alltså en omförhandling av de äldre avtalen med samtliga involverade rättighetshavare. En sådan omförhandling är, enligt företagen, en svår och resurskrävande uppgift eftersom rättigheterna i många fall har gått över till en eller flera arvingar. Enligt företagen är det alltså ofta svårt att identifiera och finna samtliga rättighetshavare. Mot den bakgrunden har företagen vid återkommande tillfällen föreslagit att det ska införas en avtalslicensordning som avser dels återutsändning, dels tillgängliggörande på begäran av verk som ingår i produktioner som har sänts ut tidigare. En sådan avtalslicensordning borde enligt företagen avse samtliga de rättigheter som kan vara aktuella i sammanhanget, alltså även exempelvis de som tillkommer utövande konstnärer och framställare av ljud- och bildupptagningar. I en skrivelse till Justitiedepartementet hösten 2007 (Dnr 2007/7351/L3) har Sveriges Television och Sveriges Radio därutöver förtydligat att de anser att en avtalsbestämmelse bör omfatta samtliga de förfoganden som omfattas av begreppet överföring till allmänheten enligt 1 kap. 2 § tredje stycket 1 upphovsrättslagen. Enligt företagen bör bestämmelsen alltså göra det möjligt att såväl återutsända produktioner på traditionellt sätt eller i datanätverk, som att på olika sätt tillgängliggöra dem på begäran.

Frågan har också tagits upp i Europarådet. I en deklARATION den 9 september 1999 har rådet pekat på de problem som finns när det gäller återanvändning av de radio- och TV-produktioner som finns i företagens arkiv. I avsaknad av avtalsmässiga

lösningar uppmanas medlemsstaterna att så långt som möjligt finna lagstiftningsmässiga lösningar inom ramen för deras internationella förpliktelser.

Vidare har Nordiska Rådet år 2002 antagit en rekommendation (28/2002) där man uppmanar de nordiska ländernas regeringar att arbeta för att avtalslicensmodellen används inom EU och att EU kräver att denna modell används internationellt inom WTO och WIPO.

En ny avtalslicensbestämmelse

Sveriges Radio och Sveriges Television har framfört att deras arkiv innehåller en stor mängd material som lagrats under lång tid, ibland ända från företagens tillkomst, dvs. i vissa fall sedan 50 år tillbaka. Det handlar om ett mycket stort material inom vitt skilda områden, i vissa fall om helt unika produktioner. Upptagningarna speglar i hög grad landets utveckling och är därför en mycket viktig del av vårt lands kulturarv. Företagen har vidare framfört att de dagligen får motta önskemål från tittare eller lyssnare som vill få ta del av detta äldre material, som är av intresse för såväl äldre som yngre publik. Företagen önskar därför kunna återutnyttja det arkiverade materialet och tillgängliggöra det för allmänheten.

Sådana återutnyttjanden stöter emellertid på problem. Många produktioner ligger långt tillbaka i tiden och det kan vara mycket svårt, ibland nästintill omöjligt, att identifiera samtliga rättighetshavare för att klarera rättigheterna. En tillkommande omständighet som försvårar rättighetsklareringen är att rättigheterna kan ha gått i arv, ibland i flera led. En annan svårighet som gäller alla utsändningar är att det ofta finns ett mycket stort antal rättigheter till ett och samma program och därmed många rättighetshavare som måste spåras för att ge tillstånd till en återanvändning. En ytterligare omständighet är att teknikutvecklingen bidragit till att det nu finns nya möjligheter att tillhandahålla materialet, exempelvis över

Internet. De äldre avtal som företagen har träffat med rättighetshavare om återutnyttjande av materialet reglerar inte dessa nya former av utnyttjanden. Sådana utnyttjanden kräver därför att avtalen omförhandlas med de svårigheter som detta för med sig, särskilt när det gäller att identifiera och få kontakt med ett stort antal rättighetshavare.

Det är mot denna bakgrund som radio- och TV-företagen har framställt önskemål om en lösning inom upphovsrättslagstiftningens ram som skulle kunna underlätta rättighetsklareringen. En avtalslicensregel har framförts som en lämplig modell.

Avtalslicensmodellen infördes ursprungligen för att förenkla rättighetsklareringen vid primär utsändning av framförallt musikaliska verk men även litterära verk i radio och TV. Dessa bestämmelser finns numera intagna i 42 e § upphovsrättslagen. Därefter har ett antal andra avtalslicensbestämmelser tillkommit i lagen. I 42 b § finns regler om framställning av exemplar inom myndigheter, företag och organisationer m.fl., i 42 c § regler om framställning av exemplar inom undervisningsverksamhet, i 42 d § om arkivs och biblioteks möjligheter att överföra verk till allmänheten m.m. och i 42 f § finns regler om avtalslicens för vidareutskick av verk i ljudradio- eller televisionsutskick.

Avtalslicensmodellen har visat sig vara ett lämpligt sätt att lösa frågan om rättighetsklarering, framför allt i sådana situationer där utnyttjanden av en stor mängd skyddade verk eller prestationer förekommer. Denna lösning av rättighetsklareringen är till fördel både för rättighetshavarna och för användarna. Avtalslicensbestämmelser liknande de svenska finns också i de övriga nordiska länderna och liknande lösningsmodeller har införts eller övervägs också i vissa andra länder, bl.a. Kanada.

Avtalslicensreglerna har alltså kommit till bl.a. för att lösa just den typ av situationer som det nu är fråga om. Som redan har nämnts har man infört särskilda avtalslicensbestämmelser i Danmark, Finland och Norge för att möjliggöra återutnyttjande av verk som finns i radio- och TV-företagens arkiv i dessa länder.

Såväl Europarådet som Nordiska rådet har vidare uppmanat till rättsliga lösningar som innebär möjligheter till förenklad rättighetsklarering vid återanvändning av verk som finns lagrade i radio- och TV-företagens arkiv.

Mot denna bakgrund finns alltså starka skäl för att även i Sverige införa en avtalslicens för återanvändning av det material som finns i radio- och televsionsföretagens programarkiv. Det bör därför införas en särskild bestämmelse i upphovsrättslagen som ger radio- och TV-företag rätt att, om avtalslicens gäller, återanvända verk som finns i programföretagens arkiv. Bestämmelsen bör tas in i 3 a kap. och få beteckningen 42 g §. I de följande avsnitten kommer bestämmelsens närmare utformning och avgränsning att behandlas.

5.3 Vilka radio- och televsionsföretag bör få rätt att utnyttja avtalslicensbestämmelsen?

<p>Förslag: Avtalslicensbestämmelsen ska gälla för samtliga radio- och televsionsföretag.</p>
--

Skälen för förslaget

När det gäller den närmare utformningen av en avtalslicens på området uppkommer en rad olika frågor.

En första fråga är vilka radio- och televsionsföretag som ska få rätt att använda sig av avtalslicensbestämmelsen och träffa avtal om utnyttjande enligt bestämmelsen. De särskilda framställningar som har gjorts om införande av en avtalslicens på detta område har kommit från Sveriges Radio, Sveriges Television och Utbildningsradion. Att andra sändarföretag inte har uttalat sig i frågan beror sannolikt huvudsakligen på att de inte har så gamla arkiv och därmed inte så stora problem med rättighetsklareringen som de nämnda företagen. En avtalslicensbestämmelse av det slag som nu diskuteras torde dock kunna

vara intressant även för andra radio- och televissionsföretag. Dessutom är det en grundläggande princip att lagstiftning ska ges en generell utformning. Den nya avtalslicensbestämmelsen bör därför inte utformas så att den anger vissa bestämda radio- och TV-företag. Frågan är då om en avgränsning bör göras på något annat sätt.

En möjlighet är att i likhet med vad som föreskrivs i 42 e § upphovsrättslagen ange att bestämmelsen ska tillämpas med avseende på de radio- och televissionsföretag som regeringen i enskilda fall beslutar. En annan möjlighet är att på annat sätt närmare definiera de företag som ska kunna träffa avtal med stöd av avtalslicensbestämmelsen. I Norge gäller t.ex. bestämmelserna till förmån för de företag som har rätt att sända ut radio och TV.

Av samtliga avtalslicensbestämmelser i upphovsrättslagen är det bara 42 e § upphovsrättslagen som förutsätter ett särskilt beslut från regeringen. Övriga avtalslicensbestämmelser har alltså inte den konstruktionen. Det har inte framkommit något som tyder på att dessa bestämmelser föranlett några särskilda tillämpningsproblem när det gäller frågan om avtalspart på användarsidan. Det har inte heller framkommit omständigheter som tyder på att det skulle finnas något särskilt behov av att avgränsa den nu aktuella bestämmelsen på det sättet att den skulle förutsätta ett särskilt beslut från regeringen i fråga om vilka som skulle få rätt att utnyttja bestämmelsen. En sådan ordning bör alltså inte införas.

Att, på sätt som har gjorts i Norge, ange de aktuella företagen mera generellt och hänvisa till att bestämmelsen gäller för de företag som har tillstånd till sändningar, innebär att frågan blir beroende av annan lagstiftning, i detta fall radio- och TV-lagen. Denna lagstiftning bygger på andra grunder än den upphovsrättsliga lagstiftningen och kan förstås bli föremål för ändringar utifrån de syften som just den lagstiftningen ska uppfylla. Det kan inte anses vara en tillfredsställande lösning. En sådan ordning bör alltså inte heller införas.

Antalet radio- och televissionsföretag är relativt begränsat. Under förutsättning att ett antal ytterligare avgränsningar görs i

bestämmelsen bör det vara tillräckligt att, på sätt som gjorts i Finland, ange att bestämmelsen gäller för radio- och televsionsföretag generellt. Bestämmelsen bör alltså gälla för samtliga radio- och televsionsföretag, såväl svenska som utländska. Det innebär att även de kommersiella radio- och TV-bolagen kommer att omfattas av bestämmelsen, förutsatt att den svenska upphovsrättslagen överhuvudtaget är tillämplig på deras förfoganden. Detta innebär förstås inte att samtliga dessa företag med automatik kommer att kunna utnyttja bestämmelsen. Ett antal ytterligare avgränsningar bör införas. Dessa ska behandlas i nästa avsnitt. Vidare förutsätter ett utnyttjande, precis som övriga avtalslicensbestämmelser, att ett avtal med stöd av bestämmelsen träffas med en representativ organisation som företräder rättighetshavarna. Därutöver kan andra hinder för utnyttjande föreligga, exempelvis att återutnyttjandet är en sådan sändning som också omfattas av radio- och TV-lagens bestämmelser och att företagen saknar tillstånd till sändningar enligt den lagstiftningen.

Om ett radio- eller televsionsföretag har kommit i stället för ett tidigare företag och då övertagit dess arkiv bör bestämmelsen kunna tillämpas på det nya företaget, under förutsättning att företaget uppfyller kraven i övrigt i bestämmelsen.

Sammanfattningsvis bör avtalslicensbestämmelsen alltså gälla till förmån för samtliga radio- och televsionsföretag.

5.4 Vilka förfoganden bör avtalslicensbestämmelsen omfatta?

Förslag: Avtalslicensbestämmelsen ska ge rätt att överföra verken till allmänheten. Dessutom ska den ge rätt att framställa sådana exemplar som är nödvändiga för att överföringen ska kunna ske.

Skälen för förslaget

Som redan konstaterats i föregående avsnitt finns starka skäl för att införa en särskild avtalslicensbestämmelse för radio- och TV-företagens återanvändning av arkivmaterial. Det är dock viktigt att bestämmelsen får en tydlig avgränsning. En grundläggande fråga är vilka förfoganden som avtalslicensbestämmelsen ska omfatta.

I sina framställningar i frågan har programföretagen uttalat att det är viktigt att en eventuell avtalslicensbestämmelse kommer att omfatta all överföring till allmänheten, dvs. samtliga förfoganden som omfattas av 2 § tredje stycket 1 upphovsrättslagen, oavsett tekniskt tillvägagångssätt. Enligt företagen finns nämligen behov av att såväl kunna återutsända materialet som att tillgängliggöra det på begäran på olika sätt. Med återutsändning avses då enligt företagen såväl traditionella radio- och TV-utsändningar som utsändningar i datanätverk, som t.ex. Internet, och till mobiltelefoner.

I Danmark och Norge har motsvarande avtalslicensbestämmelser utformats så att de omfattar dels utsändning, dels tillgängliggöranden av verken på begäran. I den norska bestämmelsen används inte begreppet utsändning utan ”kringkastning” vilket på svenska motsvaras av begreppet rundradiosändning. Det finns inte några uttalanden i förarbetena i fråga om begreppet omfattar exempelvis sändningar över Internet som inte sker på begäran. I Danmark används begreppet utsändning. De danska förarbetena säger inte heller något om vad som omfattas av detta begrepp. I Finland omfattar bestämmelsen endast återutsändning och alltså inte tillgängliggöranden på begäran.

När det gäller frågan vilka förfoganden som bestämmelsen ska omfatta kan först konstateras att en sådan rimligtvis bör ge rätt att sända ut materialet på nytt genom en traditionell radio- eller TV-utsändning. Det kan dock antas att även andra typer av sändningar, exempelvis över Internet och till mobiltelefoner,

kommer att få allt större betydelse i programföretagens verksamhet framöver.

Redan i dag går programföretagens verksamhet till viss del ut på att tillhandahålla material på begäran av enskilda, exempelvis över Internet. Mycket egenproducerat material, till vilket företagen själva redan har samtliga rättigheter, läggs ut på nätverk som Internet för att sedan laddas ned och ses eller hörs av enskilda vid ett tillfälle som de själva väljer. Från publiken finns förstås intresse av att på detta sätt också få ta del av äldre arkivmaterial. I dag kräver sådana tillgängliggöranden förhandling med varje enskild rättighetshavare vilket, som redan har nämnts i föregående avsnitt, är en svår och ibland nästintill omöjlig uppgift.

De förfoganden som nu har nämnts omfattas samtliga av begreppet överföring till allmänheten enligt 1 kap. 2 § tredje stycket 1 upphovsrättslagen. Detta begrepp infördes den 1 juli 2005 i upphovsrättslagen som en ny underkategori till begreppet tillgängliggörande för allmänheten. Med begreppet överföring till allmänheten avses alla fall då ett verk görs tillgängligt för allmänheten från en annan plats än den (eller de) där allmänheten kan ta del av verket. Denna kategori omfattar alltså samtliga distansöverföringar av verk, såväl olika former av utsändningar som tillgängliggöranden på begäran. Det saknar betydelse om överföringen sker på trådbunden eller trådlös väg. Bestämmelsen är teknikneutral och alla typer av överföringar som kan bli aktuella omfattas av detta begrepp. (Prop. 2004/05:110 s. 378).

För att en avtalslicensbestämmelse av det slag som nu diskuteras ska få avsedd verkan och inte riskera att bli omodern när de tekniska förutsättningarna för tillgängliggörande förändras, bör den vara neutral i förhållande till den teknik som används för tillgängliggörandet. Det är därför rimligt att den omfattar alla de förfoganden som kan ingå i begreppet överföring till allmänheten, dvs. såväl olika typer av utsändningar som tillgängliggöranden på begäran.

För att bestämmelsen ska kunna tillämpas kan företagen behöva framställa exemplar av verket, t.ex. ladda upp materialet

på en server. I likhet med vad som gäller i Danmark bör bestämmelsen därför även avse den exemplarframställning som behöver ske för att överföringarna ska kunna äga rum. Andra förfoganden, t.ex. spridning av exemplar genom försäljning, utlåning eller uthyrning av upptagningar bör däremot inte omfattas.

Sammanfattningsvis bör avtalslicensbestämmelsen alltså omfatta all form av överföring till allmänheten enligt 1 kap. 2 § tredje stycket 1 upphovsrättslagen samt sådan exemplarframställning som behövs att överföring ska kunna ske.

5.5 Vilket material bör avtalslicensbestämmelsen avse?

Förslag: Avtalslicensbestämmelsen ska gälla för alla typer av offentliggjorda verk som ingår sändarföretagets egna produktioner och som finns i företagets egna arkiv. Verken ska ingå i produktioner som har sänts ut i radio eller TV före den 1 juli 2005.

Skälen för förslaget

I de föregående avsnitten har föreslagits att en ny avtalslicensbestämmelse ska införas för att tillgodose radio- och TV-företagens behov av enklare rättighetsklarering vid återanvändning av företagens arkiverade produktioner. Eftersom det handlar om ett förenklat sätt att klarera rättigheterna där individuella tillstånd från varje rättighetshavare alltså inte kommer att krävas, är det viktigt att bestämmelsen får en tydlig avgränsning. I detta avsnitt ska därför några ytterligare avgränsningar behandlas.

Vilka typer av verk bör omfattas?

En viktig fråga är vilka typer av verk som ska omfattas av bestämmelsen. Den avtalslicensbestämmelse som enligt 42 e § gäller i fråga om primär utsändning i radio och TV omfattar exempelvis inte sceniska verk och filmverk, där i stället individuella avtal måste träffas. Programföretagen har framfört att det är nödvändigt att den nu aktuella avtalslicensbestämmelsen omfattar samtliga typer av verk, alltså även sceniska verk och filmverk. De särskilda avtalslicensbestämmelserna i Danmark, Finland och Norge omfattar samtliga verkstyper.

När det gäller den nu föreslagna bestämmelsen är behovet och förutsättningarna ofta annorlunda än vid en primär utsändning. När det har gått lång tid sedan den första sändningen kan rättigheterna exempelvis ha gått i arv i flera led och det kan överhuvudtaget vara svårt, ibland nästintill omöjligt, att långt efter den första utsändningen identifiera samtliga rättighetshavare. Denna typ av problem med rättighetsklarering kan komma i fråga när det gäller samtliga verkstyper. För att bestämmelsen ska få avsedd effekt bör den därför, på motsvarande sätt som gäller i de övriga nordiska länderna, omfatta samtliga typer av verk.

För att bestämmelsen ska vara tillämplig bör, i likhet med vad som redan gäller i övriga nordiska länder, krävas att verken är offentliggjorda, dvs. att de lovligen har gjorts tillgängliga för allmänheten (8 § upphovsrättslagen).

Sammanfattningsvis bör alltså bestämmelsen omfatta samtliga typer av verk som dessutom är offentliggjorda.

Egna produktioner

Radio- och TV-företagen har framställt önskemål om ett enklare sätt att klarera rättigheter inför en återanvändning av verk som ingår i radio- och TV-program som *företagen själv producerat*.

Från företagets sida handlar det alltså om att kunna tillgängliggöra sina *egna* produktioner på nytt.

I Danmark, Norge och Finland har införts ett krav på att det ska vara fråga om verk som ingår i företagets *egna produktioner*. Även i Sverige bör det material som ska utnyttjas med stöd av avtalslicensregeln i första hand vara sådant arkivmaterial som producerats av det aktuella sändarföretaget självt. Detta utgör en viktig avgränsning som uttryckligen bör framgå även av den svenska bestämmelsen. Genom att ange att det ska vara fråga om verk som ingår i egna produktioner utesluts, på motsvarande sätt som anges i motiven till den danska och norska lagstiftningen, material som har köpts in av bolagen och sedan sänts ut, exempelvis en spelfilm. Att låta sådant material omfattas av bestämmelsen skulle vara alltför långtgående. För att kunna sända ut t.ex. en spelfilm igen bör det alltså även fortsättningsvis krävas ett individuellt avtal.

Ofta tillkommer radio- och TV-program genom att de beställs från ett utomstående bolag. Från programföretagets sida har framförts att stora delar av det arkiverade materialet inte kan tillgängliggöras om inte avtalslicensbestämmelsen kommer att omfatta även de beställda produktionerna. I dessa fall görs produktionerna på uppdrag av programföretaget. Under förutsättning att produktionerna helt eller delvis är finansierade av sändarföretaget självt bör därför, i enlighet med vad som har anförts i motiven till den danska och den norska lagstiftningen, även beställda produktioner kunna vara likställda med och omfattas av begreppet *egna produktioner*.

Sammanfattningsvis bör alltså avtalslicensbestämmelsen endast gälla för verk som ingår i det aktuella företagets *egna produktioner*.

Egna arkiv

Företagen har vidare i sina framställningar framfört att behovet av förenklad rättighetsklarering gäller för återanvändning av

material som finns samlat hos företagen, dvs. material som finns i deras egna arkiv. En ytterligare förutsättning bör därför vara att verken ska finnas i företagens egna arkiv och exempelvis inte utgöras av efemära upptagningar som enligt 26 e § upphovsrättslagen bevaras i Statens ljud- och bildarkiv eftersom de har ett dokumentariskt värde. Även detta bör tydligt framgå av bestämmelsen.

En särskild tidsgräns

En viktig fråga är vilket material som tidsmässigt ska omfattas av bestämmelsen, dvs. hur gammalt material det ska vara fråga om för att bestämmelsen ska kunna tillämpas. Rent generellt gäller förstås att ju äldre produktioner det är fråga om, desto svårare är det att få tag på och klarera rättigheterna individuellt. Nyare sändningsavtal omfattar dessutom ofta reprissändningar och i vissa fall också nya former för materialets tillhandahållande, exempelvis tillgängliggörande på begäran. Behovet av en förenklad rättighetsklarering torde därför framförallt finnas beträffande material av viss ålder.

Som en utgångspunkt har man i vissa andra nordiska länder tagit den tidpunkt då WIPO-avtalet om upphovsrätt (WCT) och WIPO-avtalet om framförandet och fonogram (WPPT) kom till, dvs. i december 1996, eftersom det kan antas att avtalsparterna då blivit medvetna om att en uttrycklig rätt till tillgängliggörande på begäran skulle komma att införas. I de olika nordiska länderna har emellertid olika tidpunkter valts för att bestämma när avtalslicensbestämmelsen bör vara tillämplig. I Danmark ska produktionerna vara utsända före den 1 januari 1998. Efter kritik har det dock föreslagits en ändring av avtalslicensbestämmelsen som innebär att den ska omfatta verk som har sänts ut före den 1 januari 2007 (se Høringsutkast den 5 oktober 2007).

I Finland har man föreskrivit att avtalslicensbestämmelsen ska tillämpas i fråga om TV-program som sänts ut före den 1 januari 1985. Som skäl för denna tidpunkt anges i propositionen

(RP28/2004 rd, s. 63) att företagens avtalspraxis utvecklades under början av 1980-talet och att den föreslagna bestämmelsen om en tidrymd av 20 år före ikraftträdandet av den föreslagna lagen ansetts vara lämplig med beaktande av den nämnda utvecklingen av avtalspraxis. I Finland gäller ju som nämnts bestämmelsen endast återutsändning och inte tillgängliggörande på begäran. När det gäller Norge föreskrivs att utsändningen ska ha skett före den 1 januari 1997, eftersom man utgick från att alla avtal som ingåtts efter tillkomsten av 1996 års WIPO-fördrag skulle beakta också de nya formerna för utnyttjande och eftersom samma tidsgräns av praktiska skäl borde gälla inte bara för tillgängliggörande på begäran utan också för återutsändning (Ot.prop.nr 46 2004-2005 s. 150).

Från de svenska sändarföretagen har framförts att avtalen om utsändning från slutet på 1990-talet till början på 2000-talet generellt sett inte omfattar tillgängliggörande på begäran samt att det därför finns ett starkt behov av en bestämmelse som omfattar material av senare datum än vad som gäller i övriga nordiska länder. Enligt bolagen bör avtalslicensbestämmelsen till att börja med omfatta produktioner som sänts ut före den 1 januari 2005. Därutöver bör, enligt bolagen, bestämmelsen från och med den 1 januari 2010 omfatta produktioner som vid respektive tidpunkt utsänts senast fem år dessförinnan. Därigenom skulle en ”rullande” tidsgräns komma att gälla. Bolagen har hänvisat till att en sådan bestämmelse har införts i den schweiziska upphovsrättslagstiftningen.

Frågan är då vilken tidpunkt som bör väljas för att bestämmelsen ska få avsedd effekt. Någon given tidpunkt finns inte utan det handlar om att hitta en rimlig avgränsning av bestämmelsen. Som redan nämnts har kritik framförts mot den danska bestämmelsen, och det har alltså nu föreslagits att bestämmelsen ska ändras till att omfatta verk i produktioner som har sänts ut före den 1 januari 2007. Att denna tidpunkt valts synes bero på att det avtal som under våren 2007 träffades med stöd av avtalslicensbestämmelsen omfattar verk som har sänts ut före 1 januari 2007 samt att avtalsparterna gemensamt begärt att

avtalslicensbestämmelsen ska ändras så att tidpunkten anges till den 1 januari 2007 (se Høringsutkast den 5 oktober 2007, s. 42 f).

För svensk del torde en rimlig utgångspunkt och avgränsning vara tidpunkten då rätten till överföring på begäran, dvs. på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till verket från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer, uttryckligen infördes, dvs. den 1 juli 2005. Inför en återanvändning av material som har sänts ut därefter bör alltså individuella avtal träffas. Principen bör vidare vara att den föreslagna bestämmelsen ska gälla material som i dag finns i bolagens arkiv och inte material som framöver kommer att sändas ut. En rullande tidsgräns av det slag bolagen har föreslagit skulle kunna minska incitamentet att i olika sändningsavtal reglera även återanvändning av materialet. Även i dessa fall bör alltså individuella avtal träffas. Sammanfattningsvis bör den svenska bestämmelsen alltså gälla för offentliggjorda verk som ingår i programföretagens egna produktioner och som finns i företagens egna arkiv om verken har sänts ut i radio eller TV före den 1 juli 2005.

5.6 Förbud mot användning och övriga villkor för tillämpning av avtalslicensbestämmelsen

Förslag: Bestämmelserna ska inte gälla om upphovsmannen hos någon av de avtalslutande parterna har meddelat förbud mot överföringen eller exemplarframställningen eller om det av andra skäl finns särskild anledning att anta att han eller hon motsätter sig förfogandena. För upphovsmän som inte företräds av organisationen ska gälla skyddsregler i form av rätt till samma ersättning och förmåner som tillkommer dem som organisationen företräder och en rätt att begära individuell ersättning inom tre år från det år då verket utnyttjades.

Skälen för förslaget

I de flesta av de gällande avtalslicensbestämmelserna finns bestämmelser som ger rättighetshavaren rätt att meddela förbud mot utnyttjande av hans eller hennes verk. Upphovsmannen kan alltså hos någon av de avtalsslutande parterna meddela ett sådant förbud när det gäller framställning av exemplar hos myndigheter m.fl. (42 b §), framställning av exemplar inom undervisningsverksamhet (42 c §) och arkivs och biblioteks möjligheter att överföra verk till allmänheten m.m. (42 d §). När det gäller utsändning i ljudradio eller TV gäller enligt 42 e § upphovsrättslagen att utsändning inte får ske varken i fall då upphovsmannen har förbjudit företaget att sända ut verket eller i fall då det av andra skäl finns särskild anledning att anta att han motsätter sig utsändningen. Exempel på detta kan vara om upphovsmannen har ändrat uppfattning i konstnärligt, politiskt eller religiöst hänseende och han inte vill att hans tidigare uppfattning ska ges ny spridning. Ett annat exempel kan vara om verket har fått dålig kritik och upphovsmannen inte vill ge ytterligare offentlighet åt verket (se prop. 1960:17 s. 153).

I Danmark och Finland gäller endast en rätt att meddela förbud, medan den norska bestämmelsen även föreskriver att utnyttjande med stöd av avtalslicensbestämmelsen inte heller får ske om det annars finns särskild anledning att anta att han motsätter sig sådant utnyttjande.

För svensk del bör, i enlighet med vad som gäller enligt de flesta avtalslicensreglerna och även i de övriga nordiska länderna, först och främst föreskrivas att utnyttjande med stöd av avtalslicensbestämmelsen inte ska få ske om upphovsmannen har meddelat förbud mot användningen. Ett förbud bör, i likhet med vad som gäller enligt avtalslicensbestämmelserna i 42 b–42 d §§, kunna meddelas antingen hos företaget eller den avtalsslutande organisationen (jfr. Lagrådets yttrande i prop. 1979/80:32 s. 148).

När det sedan gäller frågan om ytterligare undantag bör göras, blir i stort sett samma överväganden aktuella som de som

ligger till grund för bestämmelsen i 42 e §. Situationer där en upphovsman har ändrat uppfattning eller har fått dålig kritik eller det finns någon annan anledning att anta att upphovsmannen inte önskar att hans eller hennes utsända verk ska få utnyttjas igen torde förekomma i ännu högre grad när det gäller återanvändning av äldre materiel än vid en primär utsändning. Avtalslicensbestämmelsen bör därför, på samma sätt som gäller i Norge, inte heller tillämpas om det av andra skäl finns anledning att anta att upphovsmannen motsätter sig utnyttjandet. Sammanfattningsvis bör utnyttjande med stöd av den föreslagna bestämmelsen alltså inte få ske om upphovsmannen hos någon av de avtalsslutande parterna har meddelat förbud mot överföringen eller exemplarframställningen eller om det av andra skäl finns särskild anledning att anta att han eller hon motsätter sig förfogandena.

I 42 a § finns ytterligare några villkor för tillämpning av avtalslicensbestämmelserna i 42 b- 42 d eller 42 f §§. Dessa bestämmelser gäller alltså inte vid tillämpning av avtalslicensen för primär utsändning i radio och TV enligt 42 e §. Av paragrafens fjärde stycke framgår inledningsvis att de villkor i fråga om rätten att utnyttja verket som följer av avtalet gäller. Det innebär att det står avtalsparterna fritt att i avtalet begränsa förfogandena i förhållande till vad som medges enligt den särskilda avtalslicensbestämmelsen i lagen (jfr prop. 1979/80:132 s. 88). Dessutom finns i 42 a § fjärde stycket skyddsregler till förmån för upphovsmän som inte företräds av den avtalsslutande organisationen, såsom en rätt att bli behandlad på samma sätt som upphovsmän som företräds av organisationen samt en rätt till individuell ersättning. Ersättningen måste dock enligt samma stycke begäras inom tre år efter det år då verket utnyttjades, och kravet får endast riktas mot organisationen. Ett sådant förbehåll finns inte när det gäller användning enligt 42 e §. I stället sägs i 42 a § tredje stycket att när ett verk utnyttjas med stöd av 42 e §, har upphovsmannen rätt till ersättning. Det sägs alltså inget om vem kravet ska ställas till eller ges någon tidsbegränsning för dess framställande.

När det gäller den nu föreslagna avtalslicensbestämmelsen kan det mycket väl tänkas att parterna i avtalet vill begränsa tillämpningen till att exempelvis endast omfatta vissa former av överföring. Detta bör vara möjligt. I övrigt är det rimligt att samma skyddsregler gäller som för de flesta av de övriga avtalslicensbestämmelserna. Det kan inte finnas något behov av en ovillkorlig rätt till individuell ersättning som inte är tidsbegränsad, utan det är rimligt att ett krav på ersättning, i likhet med vad som alltså gäller för flertalet avtalslicensbestämmelser, framställs inom tre år och riktas till organisationen. Det bör därför i 42 a § fjärde stycket införas en hänvisning som innebär att de där angivna reglerna gäller även vid tillämpning av den nya avtalslicensen i 42 g §.

5.7 Avtalslicensbestämmelsens tillämpning på till upphovsrätten närstående rättigheter

Förslag: Den föreslagna avtalslicensbestämmelsen ska även omfatta de rättigheter som tillkommer innehavare av till upphovsrätten närstående rättigheter enligt 45, 46, 49 och 49 a §§ upphovsrättslagen.

Skälen för förslaget

I de produktioner som är aktuella i sammanhanget kan ingå inte bara rättigheter som tillkommer upphovsmän utan också sådana rättigheter som tillkommer innehavare av till upphovsrätten närstående rättigheter, exempelvis skådespelare, producenter, framställare av kataloger m.m. och fotografer. Programföretagen har framfört att det, för att bestämmelsen verkligen ska möjliggöra återanvändning av det arkiverade materialet, är viktigt att bestämmelsen omfattar samtliga dessa rättighetshavare.

I Danmark och Norge är de särskilda avtalslicensbestämmelserna tillämpliga även på till upphovsrätten närstående

rättigheter, dock inte på radio- och TV-företagens egna rättigheter till sina sändningar, dvs. den s.k. signalrätten. Bestämmelserna omfattar alltså där även rättigheter som tillkommer utövande konstnärer, producenter, fotografer och framställare av kataloger eller liknande.

I Finland är bestämmelserna tillämpliga i förhållande till de rättigheter som tillkommer framställare av kataloger och databaser samt fotografer men inte i förhållande till övriga rättigheter som tillkommer närstående rättighetshavare.

Som redan nämnts kan alltså en mängd olika rättighetshavare vara involverade i en produktion som ska återanvändas. Ofta är de rättighetshavare som representerar till upphovsrätten närstående rättigheter fler till antalet än upphovsmännen. Problemet att få tag på rättighetshavarna gör sig alltså många gånger gällande i ännu högre grad när det gäller närstående rättighetshavare än när det gäller upphovsmännen. För att bestämmelsen ska få avsedd verkan bör alltså, i likhet med vad som gäller i Danmark och Norge, samtliga rättigheter som kan vara aktuella i en produktion omfattas av avtalslicensen. Bestämmelsen om avtalslicens bör alltså göras tillämplig också på utövande konstnärers rättigheter enligt 45 §, de rättigheter som tillkommer framställare av ljudupptagningar och upptagningar av rörliga bilder enligt 46 §, producenter av sammanställningar (databaser) enligt 49 § samt fotografers rättigheter enligt 49 a §. Däremot bör det inte finnas något behov av att göra bestämmelsen tillämplig även på radio- och televsionsföretagens egen signalrätt enligt 48 §.

5.8 Tillämplighet av medlingslagen

<p>Förslag: Reglerna i lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrättstvister görs tillämplig också på den nya avtalslicensbestämmelsen.</p>
--

Skälen för förslaget

Lagen (1980:612) om medling i viss upphovsrättstvister innehåller regler om medlingsförfarande i vissa situationer, bl.a. om det uppkommer en tvist om ingåendet av ett sådant avtal som utgör en förutsättning för en avtalslicens enligt 42 b – 42 d §§ eller, när det gäller vidareändning via kabel, 42 f § upphovsrättslagen. Lagen gäller däremot inte för avtal som ingås enligt 42 e §.

Det torde vara lämpligt att bestämmelserna i medlingslagen, i enlighet med vad som gäller för samtliga avtalslicensbestämmelser utom 42 e §, görs tillämpliga också på tvister om ingående av sådana avtal som är en förutsättning för att den nya avtalslicensbestämmelsen i 42 g § ska kunna tillämpas.

6 Ikraftträdande m.m.

Förslag: De nya avtalslicensbestämmelserna ska träda i kraft den 1 januari 2009.

Bedömning: Några övergångsbestämmelser behövs inte.

Skälen för förslaget och bedömningen

Som har nämnts i de tidigare avsnitten har frågan om en förenklad möjlighet att träffa avtal om återanvändning av verk som finns i radio- och TV-företagens programarkiv varit aktuell under ett antal år. Det är därför angeläget att den föreslagna avtalslicensbestämmelserna träder i kraft så snart som möjligt. Mot bakgrund av den tid som krävs för beredning av förslagen samt den tid som kommer att förflyta innan riksdagen kan fatta beslut i lagstiftningsärendet kan ett ikraftträdande dock inte bli aktuellt förrän tidigast den 1 januari 2009.

På upphovsrättens område gäller allmänt att nya regler tillämpas även på verk och prestationer som har kommit till före ikraftträdandet av de nya reglerna. Det finns inte någon anledning att avvika från denna princip i detta lagstiftningsärende utan bestämmelserna syftar just till att ge rätt att utnyttja äldre verk. Någon särskild bestämmelse i samband med bestämmelsen om ikraftträdande behövs därför inte (jfr t.ex. prop. 1993/94:122, prop. 1998/99:11 och 2003/04: 177).

Det finns inte några andra omständigheter eller situationer som kräver några övergångsbestämmelser. Sammanfattningsvis behövs alltså inte några övergångsbestämmelser.

7 Ekonomiska och andra konsekvenser

Bedömning: Förslagen medför inte några ökade kostnader för det allmänna. Inte heller medför förslagen några konsekvenser för miljön eller för jämställdheten.

Skälen för bedömningen

Förslagen innebär att ökade möjligheter ges att utnyttja material som finns i programföretagens arkiv. Om programföretagen träffar avtal med stöd av den föreslagna avtalslicensbestämmelsen kan detta naturligtvis i förlängningen leda till ökade kostnader för företagen. Samtidigt erbjuds ett förenklat sätt att träffa avtal som kan leda till lägre kostnader i förhållande till vad som skulle följa av individuella avtal med varje enskild rättighetshavare.

I promemorian föreslås att det ska vara möjligt att påkalla medling hos regeringen om en avtalslicens inte kan träffas. Enligt lagen äger medling rum inför en förlikningsman. Denne utses av regeringen (4 §). Ersättningen för förlikningsmannens arbete och kostnader betalas, om inget särskilt har avtalats, av den som begärt medlingen (10 §). Medlingsärenden har hittills varit mycket sällsynta. Eventuella ärenden om utseende av medlare med stöd av den nya avtalslicensbestämmelsen bedöms därför inte medföra några särskilda kostnader.

För det allmänna torde alltså sammanfattningsvis inte uppstå några kostnader till följd av förslagen.

Förslagen bedöms inte medföra några konsekvenser för miljön. Inte heller bedöms förslagen medföra några konsekvenser för den kommunala självstyrelsen, för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet, för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet, för små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt i förhållande till större företags, för jämställdheten mellan kvinnor och män eller för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen (jfr 15 § kommittéförordningen, 1998:1474).

8 Författningskommentar

8.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

42 a §

En avtalslicens som avses i 42 b–42 g §§ gäller för utnyttjande av verk på visst sätt, när ett avtal har ingåtts om utnyttjande av verk på sådant sätt med en organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området. Avtalslicensen ger användaren rätt att utnyttja verk av det slag som avses med avtalet trots att verkens upphovsmän inte företräds av organisationen.

För att ett verk ska få utnyttjas med stöd av 42 c § krävs att avtalet med organisationen har ingåtts av någon som bedriver undervisningsverksamhet i organiserade former.

När ett verk utnyttjas med stöd av 42 e § har upphovsmannen rätt till ersättning.

När ett verk utnyttjas med stöd av 42 b–42 d eller 42 f–42 g §§ tillämpas följande. De villkor i fråga om rätten att utnyttja verket som följer av avtalet gäller. Upphovsmannen ska i fråga om ersättning som lämnas enligt avtalet och förmåner från organisationen vilka väsentligen bekostas genom ersättningen vara likställd med de upphovsmän som organisationen företräder. Upphovsmannen har dock oavsett detta alltid rätt till ersättning som hänför sig till utnyttjandet, om han begär det inom tre år efter det år då verket

utnyttjades. Krav på ersättning får riktas endast mot organisationen.

Gentemot den som använder ett verk med stöd av 42 f § får krav på ersättning göras gällande endast av de avtalslutande organisationerna. Kraven ska framställas samtidigt.

Paragrafen innehåller gemensamma bestämmelser om avtalslicenser. Den har behandlats i avsnitt 5.6 i den allmänna motiveringen.

I första stycket har en ny hänvisning införts till den nya 42 g § om återanvändning av verk i radio- och TV-företagens arkiv som innebär att de allmänna bestämmelserna om avtalslicens är tillämpliga också i förhållande till den nya 42 g §.

Även i fjärde stycket har en hänvisning nu gjorts till den nya 42 g §. Det innebär att de villkor i fråga om rätten att utnyttja verket som följer av avtalet gäller. Avtalet kan alltså inskränka användningsområdet och exempelvis begränsa användningen till vissa typer av överföring. Vidare följer av hänvisningen att de skyddsregler som finns där kommer att gälla även i samband utnyttjande av ett verk med stöd av den nya avtalslicensbestämmelsen i 42 g §. Upphovsmannen har alltid rätt till individuell ersättning men måste, i enlighet med vad som gäller enligt avtalslicensbestämmelserna i 42 b- 42 d §§ men till skillnad från bestämmelserna om primär utsändning i 42 e §, begära det inom tre år efter det år då verket utnyttjades. Ersättningskraven får endast riktas mot organisationen.

Slutligen har ett antal redaktionella ändringar gjorts i paragrafen.

42 g §

Ett radio- eller televisionsföretag får, om avtalslicens gäller enligt 42 a §, överföra offentliggjorda verk till allmänheten, om de ingår i företagets egna produktioner och finns i företagets egna arkiv. Företaget får också framställa sådana exemplar som är nödvändiga för överföringen. Rätten att

överföra och framställa exemplar gäller endast för verk som ingår i produktioner som har sänts ut före den 1 juli 2005.

Första stycket gäller inte om upphovsmannen hos någon av de avtalslutande parterna har meddelat förbud mot överföringen eller exemplarframställningen eller det av andra skäl finns särskild anledning att anta att han eller hon motsätter sig förfogandena.

Paragrafen är ny och innehåller en avtalslicensbestämmelse för utnyttjande av verk som ingår i radio- och TV-företagens egna programarkiv. Bestämmelserna i paragrafen har behandlats närmare i avsnitt 5 i den allmänna motiveringen.

Paragrafen ger rätt för ett *radio- eller televisionsföretag* att träffa avtal med avtalslicensverkan angående återanvändning av material i företagets arkiv. Begreppet radio- och televisionsföretag finns redan i ett antal andra paragrafer i upphovsrättslagen (se 26 e §, 42 e § och 48 §). För att det ska kunna vara fråga om ett sådant företag torde krävas åtminstone att sändarverksamheten är organiserad i en företagsliknande form. De företag som enligt radio- och TV-lagen har rätt att sända ut verk, dvs. i dagsläget Sveriges Radio, Sveriges Television, Utbildningsradion och TV 4, omfattas givetvis av bestämmelsen. Även andra radio- eller TV-företag, exempelvis närradioföretag eller satellitsändningsföretag, kan emellertid komma i fråga för att ingå avtal med avtalslicensverkan, om villkoren i övrigt är uppfyllda. En ytterligare förutsättning är dock att de överhuvudtaget omfattas av den svenska upphovsrättslagstiftningen.

Bestämmelserna i paragrafen gäller för *samtliga verk*, dvs. även sceniska verk och filmverk. För att bestämmelsen ska bli tillämplig krävs dock att verken i fråga är offentligtgjorda, dvs. att de lovligt har gjorts tillgängliga för allmänheten (se 8 § upphovsrättslagen). Bestämmelsen är inte begränsad till att omfatta endast hela verk. Även delar av verk, t.ex. filmsekvenser, kan komma i fråga för utnyttjande enligt bestämmelsen.

Bestämmelserna gäller endast utnyttjande av verk som ingår i företagens *egna produktioner*. Det innebär att verk som ingår i inköpta produktioner, exempelvis inköpta spelfilmer, inte omfattas av bestämmelsen. Produktioner som har beställts från andra produktionsbolag men helt eller delvis har finansierats av radio- eller TV-företaget är att anse som egna produktioner.

Bestämmelserna omfattar vidare endast utnyttjande av verk som finns i det aktuella företagens *egna arkiv*. Exempelvis sådana verk som till följd av bestämmelserna om s.k. efemära upptagningar i 26 e § upphovsrättslagen finns hos statens ljud- och bildarkiv omfattas alltså inte av bestämmelsen.

Bestämmelserna ger rätt att träffa avtal med avtalslicensverkan beträffande *all överföring till allmänheten*. Det innebär att den gäller samtliga förfoganden som omfattas av detta begrepp, oavsett tekniskt tillvägagångssätt (se 1 kap. 2 § tredje stycket 1 upphovsrättslagen). Exempel på förfoganden som alltså omfattas av bestämmelserna är traditionella radio- och TV-sändningar, olika typer av sändningar över Internet - oavsett om de sker på begäran av enskilda (on demand) eller direkt (streaming), sändningar till mobiltelefoner, m.m. Dessutom omfattar bestämmelsen sådan framställning av exemplar som behövs för överföringen, t.ex. uppladdning av verket på en server. Andra förfoganden, t.ex. spridning av upptagningar, omfattas däremot inte av bestämmelsen.

Bestämmelserna omfattar endast återanvändning av verk som ingår i sådana utsändningar som ursprungligen har ägt rum före den 1 juli 2005. Den omfattar alltså inte material som endast har tillgängliggjorts på begäran.

I andra stycket finns regler om vissa situationer då förfoganden med stöd av paragrafen inte får ske. En sådan situation är när upphovsmannen har meddelat förbud mot överföringen eller exemplarframställningen. Förbudet ska, i enlighet med vad som gäller enligt avtalslicensbestämmelserna i 42 b – 42 d §§, meddelas hos någon av avtalsparterna. Det är alltså tillräckligt att förbudet meddelas hos en av avtalsparterna.

Dessutom följer av andra stycket att bestämmelserna i första stycket inte heller är tillämpliga om det av andra skäl finns särskild anledning att anta att upphovsmannen motsätter sig förfogandena. En sådan situation kan vara om upphovsmannen har ändrat uppfattning i konstnärligt, politiskt eller religiöst hänseende och att han inte vill att hans eller hennes tidigare uppfattning ska ges ny spridning eller om verket har fått dålig kritik och upphovsmannen inte vill ge ytterligare offentlighet åt verket. Motsvarande bestämmelse finns i avtalslicensbestämmelsen avseende primär utsändning i radio och TV (42 e §, prop. 1960:17 s. 153).

I 45, 46, 49 och 49 a §§ har införts hänvisningar som innebär att bestämmelserna i den nu behandlade paragrafen är tillämpliga också i förhållande till de rättigheter som tillkommer till upphovsrätten närstående rättighetshavare, t.ex. skådespelare, framställare av ljud- eller bildupptagningar och fotografer.

Genom en ändring i lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrättstvister har den lagen gjorts tillämplig på den nya 42 g §.

45 §

En utövande konstnär har, med de inskränkningar som föreskrivs i denna lag, en uteslutande rätt att förfoga över sitt framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk eller ett uttryck av folklöre genom att

1. ta upp framförandet på en grammofonskiva, en film eller en annan anordning, genom vilken det kan återges,
2. framställa exemplar av en upptagning av framförandet, och
3. göra framförandet eller en upptagning av det tillgängligt för allmänheten.

De rättigheter som avses i första stycket 2 och 3 gäller intill utgången av femtionde året efter det år då framförandet gjordes eller, om upptagningen har getts ut eller offentliggjorts inom femtio år från framförandet, efter det år då upptagningen först gavs ut eller offentliggjordes.

Bestämmelserna i 2 § andra – fjärde styckena, 3, 6–9, 11–12, 16, 17, 21, 22, 25–26 b, 26 e, 26 k–26 m och 27–29 §§, 39 § första meningen samt 41, 42, 42 a, 42 c, 42 d, 42 f och 42 g §§ ska tillämpas på framföranden som avses i denna paragraf.

När ett exemplar av en upptagning enligt denna paragraf med den utövande konstnärens samtycke har överlåtits inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet får exemplaret spridas vidare.

Fjärde stycket ger inte rätt att tillhandahålla allmänheten

1. exemplar av en upptagning genom uthyrning eller andra jämförliga rättshandlingar, eller

2. exemplar av en film eller annan anordning på vilken rörliga bilder tagits upp genom utlåning.

Paragrafen handlar om utövande konstnärers rättigheter. I paragrafens tredje stycke har förts in en hänvisning till den nya 42 g § vilket innebär att den nya avtalslicensbestämmelsen är tillämplig även på eventuella upptagningar av utövande konstnärers framföranden som ingår i radio- och TV-produktioner. Bakgrunden till ändringarna har behandlats i avsnitt 5.7.

46 §

En framställare av upptagningar av ljud eller rörliga bilder har, med de inskränkningar som föreskrivs i denna lag, en uteslutande rätt att förfoga över sin upptagning genom att

1. framställa exemplar av upptagningen, och

2. göra upptagningen tillgänglig för allmänheten.

De rättigheter som avses i första stycket gäller till dess femtio år har förflutit efter det år då upptagningen gjordes. Om en ljudupptagning ges ut inom denna tid, gäller rättigheterna i stället till utgången av det femtionde året efter det år då ljudupptagningen första gången gavs ut. Om ljudupptagningen inte ges ut under nämnda tid men offentliggörs under samma tid, gäller rättigheterna i stället till utgången av det femtionde året efter det år då

ljudupptagningen först offentliggjordes, Om en upptagning av rörliga bilder har getts ut eller offentliggjorts inom femtio år från upptagningen, gäller rättigheterna enligt första stycket till dess femtio år har förflutit efter det år då upptagningen av rörliga bilder först gavs ut eller offentliggjordes.

Bestämmelserna i 2 § andra – fjärde styckena, 6–9 §§, 11 § andra stycket, 11 a, 12, 16, 17, 21, 22, 25–26 b, 26 e, 26 k–26 m, 42 a, 42 c, 42 d och 42 g §§ ska tillämpas i fråga om upptagningar som avses i denna paragraf. Dessutom ska 42 f § tillämpas i fråga om andra upptagningar än sådana som avses i 47 §.

När ett exemplar av en upptagning enligt denna paragraf med framställarens samtycke har överlåtits inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet får exemplaret spridas vidare.

Fjärde stycket ger inte rätt att tillhandahålla allmänheten

1. exemplar av en upptagning genom uthyrning eller andra jämförliga rättshandlingar, eller
2. exemplar av en film eller annan anordning på vilken rörliga bilder tagits upp genom utlåning.

Paragrafen handlar om rättigheter för framställare av ljudupptagningar och upptagningar av rörliga bilder, dvs. skiv- och filmproducenter. I paragrafens tredje stycke har förts in en hänvisning till den nya 42 g § vilket innebär att den nya avtalslicensbestämmelsen är tillämplig också i förhållande till eventuella upptagningar ingår i radio- och TV-produktioner. Bakgrunden till ändringarna har behandlats i avsnitt 5.7.

49 §

Den som har framställt en katalog, en tabell eller ett annat dylikt arbete i vilket ett stort antal uppgifter har sammanställts eller vilket är resultatet av en väsentlig investering har uteslutande rätt att framställa exemplar av arbetet och göra det tillgängligt för allmänheten.

Rätten enligt första stycket gäller till dess femton år har förflutit efter det år då arbetet framställdes, Om arbetet har

gjorts tillgängligt för allmänheten inom femton år från framställningen, gäller dock rätten till dess femton år har förflutit efter det år då arbetet först gjordes tillgängligt för allmänheten.

Bestämmelserna i 2 § andra – fjärde styckena, 6–9 §§, 11 § andra stycket, 12 § första, andra och fjärde styckena, 14, 16–22, 25, 26–26 b och 26 e §§, 26 g § femte och sjätte styckena samt i 42 a–42 g §§ ska tillämpas på arbeten som avses i denna paragraf. Är ett sådant arbete eller en del av det föremål för upphovsrätt får denna rätt också göras gällande.

Avtalsvillkor som utvidgar framställarens rätt enligt första stycket till ett offentliggjort arbete är ogiltiga.

Paragrafen handlar om rätt till sammanställningar (databaser) som inte har upphovsrättsligt skydd. I paragrafens tredje stycke har förts in en hänvisning till den nya 42 g § vilket innebär att den nya avtalslicensbestämmelsen är tillämplig också på eventuella databaser som ingår i radio- och TV-produktioner. Bakgrunden till ändringarna har behandlats i avsnitt 5.7.

49 a §

Den som har framställt en fotografisk bild har uteslutande rätt att framställa exemplar av bilden och göra den tillgänglig för allmänheten. Rätten gäller oavsett om bilden används i ursprungligt eller ändrat skick och oavsett vilken teknik som utnyttjas.

Med fotografisk bild avses även bild som har framställts genom ett förfarande som är jämförligt med fotografi.

Rätten enligt första stycket gäller till dess femtio år har förflutit efter det år då bilden framställdes.

Bestämmelserna i 2 § andra – fjärde styckena, 3, 7–9, 11 och 11 a §§, 12 § första och fjärde styckena, 16–20 a och 23 §§, 24 § första stycket, 25–26 b, 26 e, 26 j–28, 31–38, 41, 42, 42 a–42 g och 50–52 §§ ska tillämpas på bilder som avses i denna paragraf. Är en sådan bild föremål för upphovsrätt, får denna rätt också göras gällande.

I paragrafen finns regler om fotografers rättigheter till sådana fotografiska bilder som inte är upphovsrättsligt skyddade. I paragrafens fjärde stycke har tagits in en hänvisning till den nya 42 g § vilket innebär att den nya avtalslicensbestämmelsen är tillämplig också på eventuella fotografier som ingår radio- och TV-produktioner. Bakgrunden till ändringarna har behandlats i avsnitt 5.7.

8.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrättstvister

1 §

Denna lag tillämpas när det uppkommer en tvist om ingåendet av ett avtal som utgör en förutsättning för en avtalslicens enligt 42 b–42 d eller 42 g §§ eller, såvitt gäller vidareändring genom kabel, 42 f § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Lagen tillämpas även vid motsvarande tvister som kan uppkomma dels till följd av hänvisningarna till 42 b–d, 42 f och 42 g §§ i 45, 46, 49 och 49 a §§ lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, dels när avtal om exemplarframställning ska ingås med svenska radio- eller televisionsföretag eller avtal om vidareändring genom kabel ska ingås med radio- eller televisionsföretag som verkställer utsändningar inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om de fall då medlingsförfarande enligt lagen kan komma till stånd. En av dessa situationer är när det uppkommer tvist om ingåendet av ett avtal som utgör förutsättning för en avtalslicens enligt reglerna i 3 a kap. upphovsrättslagen. I paragrafen har införts en hänvisning till den nya 42 g § vilket innebär att

medlingsförfarande kan komma till stånd också om tvist uppkommer om ingåendet av ett sådant avtal som utgör en förutsättning för att avtalslicensen enligt den paragrafen ska kunna tillämpas. Bakgrunden till ändringarna har behandlats i avsnitt 5.8.

Bilaga

Danmark

§ 30 a. Offentliggjorde værker, der indgår i Danmarks Radios eller TV 2's egne produktioner, kan af de nævnte radio- og fjernsynsforetagender genudsendes og stilles til rådighed på en sådan måde, at almenheten får adgang til dem på et individuelt valgt sted og tidspunkt, jf. § 2, stk. 4, nr 1, 2. led, såfremt betingelserne for aftalelicens efter § 50 er opfyldt. Bestemmelsen i 1. pkt. finder tilsvarende anvendelse på eksemplarfremstilling, som er nødvendig for gengivelsen. Bestemmelserne i 1. og 2. pkt. gælder kun for værker, der indgår i produktioner, som har været udsendt før den 1. januar 1998.

Stk.2. Ophavsmanden kan over for radio- eller fjernsynsforetagendet nedlægge forbud mot værkets gengivelse i henhold til stk. 1.

Finland

Återutsändning av arkiverat televisionsprogram

25 g §

Ett sändarföretag får med stöd av avtalslicens så som bestäms i 26 § återutsända ett offentliggjort verk, om verket ingår i ett av sändarföretaget producerat televisionsprogram som har utsänts före den 1 januari 1985.

Bestämmelserna i 1 mom. gäller dock inte verk vars upphovsman har förbjudit utsändning av verket.

Norge

Avtalelisens for bruk av verk i kringkastingsforetaks samlinger

§32 Norsk rikskringkasting og andre som har konsesjon til å drive kringkasting har rett till bruk av offentliggjort verk i sine samlinger ved

- a) ny kringkasting, eller
- b) overføring på en slik måte at den enkelte selv kan velge tid og sted før tilgang till verket

når betingelserna for avtalelicens i § 36 første ledd er oppfylt.

Denne paragraf gjelder bare for verk som ble kringkastet før 1. januari 1997 og som inngår i kringkastingsforetakets egne produksjoner. Paragrafen gjelder ikke dersom opphavsmannen har nedlagt forbud mot slik bruk av verket eller det ellers er særlig grunn till å anta at han motsetter seg slik bruk.